

Na globalnom nivou 2015. godina nije dobro počela sa aspekta razvoja medijskih sloboda. Naoružani napadači su izveli teroristički napad na redakciju francuskog satiričnog lista Šarli Ebdo ("Charlie Hebdo") i tom prilikom ubili 12-oro ljudi. Ovaj časopis je poznat po sirovom obliku satire koji nije štedeo bukvalno nikoga, pa su se na karikaturama nalazili svetski političari, verski lideri i ostale javne ličnosti, uključujući i Proroka Muhameda, što je izazvalo nezadovoljstvo islamskih verskih zajednica širom sveta, ali je prouzrokovalo i pretnje pojedinih fundamentalističkih grupa. Redakcija Šarli Ebdo je bila pod policijskom zaštitom, a u napadu je stradao i pripadnik policije. Uprkos terorističkom napadu, list je počeo da izlazi ponovo, i to nedelju dana posle, gde je između ostalog lansirana parola "Je Suis Charlie" (Ja sam Šarli), koja je trebalo da pokaže solidarnost, ali i da posluži kao surovi podsetnik da su novinari često meta, i da neretko stradaju samo zato što obavljaju svoju profesiju.

Na nemile događaje su reagovala i domaća udruženja novinara, a većina domaćih medija je iz solidarnosti objavila satirične prikaze Proroka Muhameda. Treba napomenuti i neprimerene reakcije pojedinaca na društvenim mrežama, koje su išle toliko daleko da su opravdavale napade na novinare aludirajući i na to da su sami odgovorni za to što se dogodilo jer su vređali verska osećanja pripadnika islamske veroispovesti. Pored toga, ukazivalo se da je pomenuti francuski list tokom rata 1999. godine prikazivao srpske vojnike kao zločince. U debatu povodom ovog nemilog događaja uključila se i Srpska pravoslavna crkva, koja je pozvala medije da ne objavljuju karikature Proroka Muhameda jer se „ruganje istorijskim ličnostima koje su formirale verski identitet stotina miliona naših savremenika nalazi izvan granica zakonom zajemčenog slobodnog izražavanja i apsolutno je nedopustivo”.

Pravo na slobodu izražavanja jedno je od temeljnih vrednosti i dostignuća borbe za emancipaciju pojedinca. Kao takvo je implementirano u brojnim dokumentima, pa i u našem Ustavu koji u članu 46. jemči slobodu mišljenja i izražavanja, kao i slobodu da se govorom, pisanjem, slikom ili na drugi način traže, primaju i šire obaveštenja i ideje.

Sloboda izražavanja nije neograničeno pravo, i može se zakonom ograničiti ako je to neophodno radi zaštite legitimnih interesa (nacionalna bezbednost, javni moral, javno zdravlje itd.). U demokratskom društvu se granice slobode izražavanja pomeraju, a jednom dostignuti nivo ljudskih prava generalno se ne može sužavati. U tom smislu, pravo na slobodu izražavanja podrazumeva i provokativno, i vulgarno i neumesno izražavanje, pa čak i ono koje može nekoga da uvredi, a ograničenje takvog izražavanja je moguće samo ako služi zaštiti legitimnog interesa, u unapred propisanom postupku, uz poštovanje principa srazmernosti između ograničenja i cilja koji treba da se njime postigne.

1. Napadi, pretnje i pritisci

Negativni trend po pravo na slobodu izražavanja se nažalost nastavlja i u 2015. godini. Zakonska regulativa je zaokružena, ali se fizički napadi, pretnje i pritisci na medije i novinare nastavljaju, kritički informativni web portali su i dalje meta hakerskih napada uz mlaku ili zakasnelu reakciju nadležnih organa, autocenzura je još uvek aktuelna, tabloidizacija dobija nove mutirane oblike, a sami tabloidi postaju nedvosmisleno propagandno oružje protiv neistomišljenika. Ovakvo stanje stvari ukazuje na poražavajuću činjenicu da društvo još uvek nije dovoljno sazrelo da shvati da je nasilje nad novinarima nedopustivo, a blaga reakcija nadležnih organa samo pogoduje daljem tretiranju novinara kao potrošne robe.

1.1. Napadi i pretnje

Kako su „Južne vesti” izvestile u januaru, na samom kraju 2014. godine njihovom novinaru Draganu Marinkoviću iz Leskovca upućene su pretnje putem Fejsbuka. Neposredni povod za pretnje je bio tekst o odbijanju leskovačke Hitne pomoći da pomogne starici koja je zatim preminula. Redakcija je objavila da su nakon tog teksta usledili komentari lica koje se potpisalo kao „lekar Ivan Spasić” koji je novinaru poručio „skoči za njom”, i izvesnog Miodraga Marinkovića, koji je dopisniku „Južnih vesti” pretio rečima: „Dao bih ti ja metak”. Pretnje su prijavljene Policijskoj upravi Leskovca, a nadležni tužilac je odbacio krivičnu prijavu nalazeći da ne postoje elementi krivičnog dela *ugrožavanje sigurnosti* iz člana 138. Krivičnog zakonika.

U januaru su pretnje upućene i Aleksandru Rodiću, vlasniku dnevnog lista „Kurir”, i Milanu Lađeviću, glavnom uredniku tog lista. Oni su dobili pismo u kome autor, pod pseudonimom Dr Ramirez, između ostalog, piše: „Imam puno godina, a i oružja. Rešio sam da vam se osvetim za sve uvrede na račun mog naroda i predsednika”.

Krajem januara je napadnut novinar Radija 021 Žarko Bogosavljević, dok je fotografisao saobraćajnu nezgodu u kojoj su učestvovala dva vozila. Napadači su bili sami učesnici saobraćajne nezgode. Novinar je ukazao u kom svojstvu fotografiše nezgodu, a napadači su od njega prvo zahtevali da prestane sa fotografisanjem, da bi ga potom i fizički napali kada je to odbio. Intervencijom policije sprečen je teži incident.

U aprilu je u Indiji napadnut novinar Vladimir Ješić, brat bivšeg predsednika opštine Gorana Ješića, i to dok je hodao ulicom. Napadač ga je udario, gurnuo na ogradu i zapretio da će ga ubiti, da bi potom pobjegao u sivom automobilu. Vladimir Ješić je novinar koga je 2003. godine tokom emisije, u

televizijskom studiju, napao Velimir Ilić, predsednik stranke Nova Srbija i sadašnji ministar bez portfelja u Vladi Republike Srbije.

Takođe u aprilu član Opštinskog veća Šida Dušan Stefanović je vređao i psovao novinarku i snimatelja Sremske televizije koji su istraživali priču o rezultatima konkursa za javno informisanje na teritoriji opštine Šid, uz poruku da će im „razbucati kamere”.

Krajem aprila uhapšen je N.R. koji je elektronskom poštom pretio Veranu Matiću, uredniku informativnog programa B92 i predsedniku Komisije za razjašnjenje ubistava novinara, kome je, po proceni MUP-a, ugrožena bezbednost, pa je pod 24-časovnom policijskom zaštitom. N.R. je Matiću poručio da će „čim se proglašeno ratno stanje” biti uhapšen i osuđen „na najtežu kaznu predviđenu zakonom”, odnosno da će „biti streljan od strane Vojske Srbije po naredbi državnog vrha”.

Krajem aprila novinara Senada Župljanina, dok je čekao da se završi sastanak sa kojeg je trebalo da izveštava, napao je pripadnik obezbeđenja Gradske uprave Novi Pazar. Razlog je bio bizaran, i odnosio se na to što se napadač nije našao na fotografijama na gradskom sajtu povodom proslave Grada Novog Pazara. Župljanin je dva puta ošamaren, a potom i udaren nogom u predelu grudi. Napad je prijavljen policiji, a osuda je stigla i od potpredsednika Vlade Srbije Rasima Ljajića.

U maju, u kafiću u Beloj Crkvi, napadnut je novinar Stefan Cvetković tako što mu je nepoznati muškarac pretio smrću, ukazujući mu da „ne piše o stvarima o kojima ne bi smeo da piše”, a potom ga i pljunuo, a po izjavi koju je Cvetković dao NUNS-u, pretpostavka je da je napad izvršen zbog nedavnog teksta o laboratorijama za uzgajanje marihuane u okolini Bele Crkve. Napadač je pronađen, a policija je nadležnom tužilaštvu podnela krivičnu prijavu.

U gotovo svim opisanim slučajevima zajednička karakteristika je to što su novinari napadnuti samo zbog toga što su obavljali svoj posao, fotografisali, izveštavali, istraživali itd. Reakcija policije uglavnom je bila adekvatna i napadači su, po pravilu, bili relativno brzo pronađeni i protiv njih su podnete krivične prijave. Ono što je zabrinjavajuće je to da se i obični građani, na primer u slučaju novinara Žarka Bogosavljevića koji je napadnut dok je fotografisao saobraćajnu nezgodu, ne libe da napadnu novinara, što ukazuje na generalno nepostojanje svesti o važnosti profesije, i o tretiranju novinara kao meta za fizičko razračunavanje. Krivični zakonik u članu 138. sankcioniše ugrožavanje sigurnosti nekog lica pretnjom da će se napasti na njegov život ili telo, ili život ili telo njemu bliskog lica, dok kvalifikovani oblik ugrožavanja sigurnosti postoji u situaciji kada je ugrožavanje usmereno prema novinaru, odnosno licu koje obavlja poslove od javnog značaja u oblasti informisanja i u vezi sa poslovima koje obavlja. Za taj oblik krivičnog dela predviđena je kazna zatvora od 6 meseci do 5 godina. Ovo krivično delo se nije pokazalo kao podobno da pruži adekvatnu krivično-pravnu zaštitu, jer se sankcioniše isključivo pretnja, i to ne bilo koja, nego pretnja da će se „napasti život i telo”. Pretnje

koje se svakodnevno upućuju novinarima, poput „zapamtićeš ti mene”, ili „ne bi smeo da pišeš o nekim stvarima” i slične, često ne mogu da se podvedu pod pravnu kvalifikaciju predviđenu zakonom, pa nadležni tužioci često odbacuju krivične prijave koje se odnose na pretnje novinarima. Do iste odluke tužilaštva došlo je, međutim, i u slučaju pretnji koje su upućene Draganu Marinkoviću, novinaru „Južnih vesti” iz Leskovca, kada čak ni izjava „dao bih ja tebi metak” nije bila tretirana kao neposredna pretnja po život ili telo. Kada se radi o fizičkim napadima koji rezultiraju različitim povredama, činjenica da je napadnuto lice novinar ne mora nužno da bude uzeta kao otežavajuća okolnost prilikom odmeravanja kazne. Član 54. Krivičnog zakonika predviđa da će sud učiniocu krivičnog dela odmeriti kaznu u granicama koje su zakonom propisane za to delo, imajući u vidu svrhu kažnjavanja i uzimajući u obzir sve okolnosti koje utiču da kazna bude manja ili veća (olakšavajuće i otežavajuće okolnosti). Ako sud ne prepozna da napad na novinara zbog obavljanja njegovog poziva ima karakter otežavajuće okolnosti, kaznu može izreći u nivou ili čak i ispod propisanog zakonskog minimuma. Blaga kaznena politika teško da može doprineti smanjivanju broja napada na novinare.

1.2. Pritisci

Predsednik Vlade Srbije Aleksandar Vučić, na konferenciji za novinare u januaru, optužio je novinare Balkanske istraživačke mreže (BIRN) da su „lažovi”, koji su „dobili pare od gospodina Devenporta i EU” da bi „pisali protiv Vlade Srbije”. Povod za ovakvu reakciju bio je tekst BIRN-a koji je istraživao okolnost da je za ispumpavanje kopa Tamnava, koji je stradao u prošlogodišnjim poplavama, angažovan konzorcijum koji za takvu vrstu radova, po istraživanju redakcije, nije imao prethodnog iskustva.

U aprilu gradonačelnik Leskovca je na konferenciji za novinare vređao novinare „Južnih vesti” zbog teksta „Da li je gradonačelniku kuću zidalo gradsko preduzeće?”, objavljenog na ovom portalu, a koji je po njegovom mišljenju pisan „tendenciozno i po narudžbini”. U samom tekstu postavljeno je pitanje da li su radnici i mehanizacija javnih preduzeća korišćeni u privatne svrhe. U istom mesecu, govoreći u skupštini Grada Leskovca, gradonačelnik je javno prozvao novinarku Milicu Ivanović, dopisnicu „Blica” i FoNet-a iz Leskovca, da radi protiv njega jer joj ne daje novac iz gradskog budžeta, a Televiziju Leskovac da namerno ignoriše njegove aktivnosti.

U februaru lokalni odbor Saveza vojvođanskih Mađara (SVM) iz opštine Mali Idoš izdao je saopštenje u kom je javno prozvao Vojvođanski istraživačko-analitički centar (VOICE) da „neosnovanim optužbama stvara iskrivljenu sliku o opštini Mali Idoš”, sa osnovnom namerom da „potkopa ugled javnih ličnosti i lokalne samouprave, kao i ugled investitora u industrijskoj zoni koji su došli s namerom da otvore nova radna mesta”, pri tom nazivajući novinare ovog centra „prerušenim partijskim aktivistima”. Neposredni povod za saopštenje bio je tekst o industrijskoj zoni Mali Idoš, u kom se tvrdilo da je ta zona godinama finansirana iz različitih državnih fondova, iako je u privatnom vlasništvu. Pored SVM-a,

na tekst je reagovala i opština, koja je ukazala da je pisanje VOICE-a „zlonamerno” i „potkrepljeno neprimerenim političkim namerama”.

U martu je posle samo jednog prikazivanja otkazana istraživačka emisija „Reporter” na Televiziji B92. Emisija je bila projekat novinara „Insajdera” i bavila se poslovanjem najvećih srpskih fudbalskih klubova. Emisija je otkazana zbog napada na urednicu i novinare „Insajdera”, koji su otpočeli saopštenjima uprava klubova i bili potpomognuti od strane pojedinih medija koji su danima udarne termine u svojim programima i prostor na svojoj stranicama ustupali funkcionerima tih istih klubova za propagiranje teze o tome da su klubovi navodno izloženi medijskim manipulacijama i hajci agresivnih i bahatih novinara, te za stavljanje zahteva da se policijsko obezbeđenje, dodeljeno urednici „Insajdera” pre više godina upravo zbog emisija o poslovanju fudbalskih klubova i kriminalcima u navijačkim grupama, ukine.

U maju je zabeležena apsolutno neprimerena komunikacija Kabineta predsednika Republike Srbije Tomislava Nikolića sa medijima. U saopštenju Kabineta, a povodom teksta koji se bavio aktivnostima članova porodice predsednika Nikolića, medij koji je tekstove objavio kvalifikovan je kao „nemačko-švajcarski”, po poreklu njegovog kapitala, a za novinarku koja je tekst pisala, objavljeno je da je rodom sa Kosova, uz navođenje punog imena, što je verovatno trebalo da ukaže da ona nije srpskog porekla.

Nažalost, ovi slučajevi pokazuju apsolutno odsustvo razumevanja za prirodu i funkciju medija, kao i za novinarsku profesiju, te apsolutno odsustvo senzibilnosti za izveštavanje o temama od javnog interesa, koje ne može uvek, a najčešće i nije, biti po volji različitih centara moći. Na bilo koju naznaku kritičkog novinarskog teksta ili izveštaja, predstavnici vlasti na svim nivoima reaguju agresivno, stvarajući atmosferu straha, pospešujući tako tzv. *chilling* efekat i stvarajući fenomen „autocenzure” na koji, između ostalog, ukazuje i Izveštaj o napretku Srbije ka EU za 2014. godinu. Predstavnici vlasti, zbog funkcije koju obavljaju i činjenice da istupaju kao zastupnici građana, ne bi smeli sebi da dozvole nervozne i emotivne reakcije i svojevrsnu ličnu svađu sa medijima i novinarima. Mediji nisu i ne mogu da budu produžene ruke PR službe vlade, predsednika, lokalnih samouprava ili političkih stranaka. Funkcija medija u demokratskom društvu je pre svega kontrola nosilaca vlasti koji su izabrani voljom naroda. U tom smislu ih ne treba targetirati kao „lažove”, „prerušene partijske aktiviste”, aludirati na njihovo poreklo bez ikakve potrebe, te tražiti „zadnje” namere u svakom kritičkom tekstu, odnosno mapirati medije kao saučesnike u nekom tobožnjem napadu na državu i njene interese. Stalnim napadima na medije koji se izražavaju kritički stvara se neprijateljsko okruženje, novinari postaju uplašeni za svoju bezbednost, a urednici se sve teže odlučuju da objavljuju kritičke tekstove ili priloge. Ne treba podsećati da država ima dvostruku ulogu u obezbeđivanju nesmetanog ostvarivanja medijskih sloboda: prvu, koja je pasivna i predstavlja uzdržavanje od neprimerenog zadiranja u pravo na slobodu izražavanja, odnosno koja podrazumeva da se država uzdržava od akata cenzure, i drugu, koja je aktivna i koja podrazumeva stvaranje povoljnog okruženja za razvoj javne i slobodne debate o

svim temama koje su od interesa za javnost. To ne znači da funkcioneri ne mogu da odgovore na neprimerene napade i neistine, ali bi za to morali da koriste sistemske mogućnosti koje su im na raspolaganju (od odgovora na informaciju kao pravnog sredstva koje je svima dostupno, preko obraćanja Savetu za štampu kao samoregulatornom telu), a ne da koriste svoj položaj da bi napadali novinare i medije, jer je jasno ko je u tom slučaju „jači“. Demokratija počiva na dijalogu, vladavini prava i većoj podložnosti funkcionera kritici, a toga svaka vlast, na svakom nivou mora da bude svesna, posebno zato što su te garancije duboko inkorporirane i u Ustavu i u važećim zakonima.

1.3. Napadi na informativne portale

Napadi na informativne portale koji kritički izveštavaju o različitim temama bitnim za javnost nastavljani su i u 2015. godini. Podsetićemo da su hakerski napadi na portale bili učestali u doba majskih poplava 2014. godine, putem tzv. DDoS napada (*Denial of Service* napad podrazumeva koordiniran pokušaj pojedinca ili grupe da opterete kompletne resurse jednog servera kako obični korisnici ne bi mogli da dođu do njega). U međuvremenu su se napadi intenzivirali, a način na koji su pojedini od njih izvršeni ukazuje da su se napadači tehnički prilično usavršili. Pored hakerskih napada, beleže se i slučajevi blokiranja pristupa određenim sajtovima, kao i prilično bizaran slučaj zabrane korišćenja imena jednom informativnom portalu od strane komunalne inspekcije.

U februaru je izvršen napad na portal *Opozicionar* (www.opozicionar.com). Napad je izvršen posle serije tekstova o navodnom rascepu u vladajućem SNS-u. Prilikom napada nije obrisani sadržaj, već je on neko vreme bio nedostupan.

U aprilu je napadnut portal *Zaječar onlajn* i to tako što je pokušavano da se pristupi administratorskom delu sajta (po tvrdnjama portala, zabeleženo je više od 1000 upada), kako bi se on onesposobio. Napad je izvršen neposredno po objavljivanju teksta o tome da, uprkos drugačijim tvrdnjama gradske uprave, koncert pevača Džibonija u Zaječaru nije ugovoren.

U aprilu je zabeležen i do sada najsofisticiraniji napad na portal *Telepromter.rs*, koji je često bio meta napada hakera, naročito posle majskih poplava 2014. godine. Ovaj napad je tehnički jako teško izvesti, a ni brojni stručnjaci nisu mogli da do kraja utvrde šta se tačno dogodilo. Urednik portala Danilo Redžepović prijavio je napad koji se sastojao u tome da je napadač promenio šifre, rezervne e-mejl adrese i brojeve telefona koji su korišćeni za tzv. dvostruku verifikaciju, a potom obrisao kompletan sadržaj sa ovog internet sajta i sve naloge, a posetioce preusmeravao na internet stranicu Kosovske vlade. Pored toga, napadač je pristupio i FB i Twitter nalozima, i pokušao da izbriše sadržaje *Telepromter-ovih* stranica sa ovih društvenih mreža. Posle nekoliko sati Redžepović je uspeo da povрати kontrolu nad ovim vidovima komunikacije, kao i da povрати izbrisani sadržaj.

Pored ovih napada čiji je cilj bio da onesposobe pojedine informativne portale, odnosno onemogućće pristup njihovom sadržaju, zabeleženi su i slučajevi hakerskih upada na sajtove *Peščanika* i *Danasa* koji su imali drugačiji karakter, jer su u tim slučajevima sajtovi ostajali dostupni ali su ubacivani neprimereni sadržaji. Radi se o dva teksta: „Ko je Saša Mirković?” i „Čovek čvrste ruke pod istragom”. Oba teksta su se pogrđno izražavala o predsedniku skupštine Grada Zaječara i visokom funkcioneru vladajuće SNS, a sam Saša Mirković je najavio tužbe protiv *Danasa* i *Peščanika*. Tužilac za visokotehnološki kriminal Branko Stamenković je izjavio da je tužilaštvo pokrenulo istragu, kao i da se radi o klasičnom SQL Injection napadu, koji se ogleda u tome da je pronađena greška u programiranju na stranici, koju je haker iskoristio i ubacio sadržaj.

Ovaj slučaj, pored implikacija koje se odnose na sajber bezbednost, zanimljiv je i zbog mogućih posledica sa aspekta medijskih zakona. Saša Mirković je najavio da će podneti tužbu. Član 112. Zakona o javnom informisanju i medijima propisuje da lice na koje se odnosi informacija čije je objavljivanje u skladu sa ovim zakonom zabranjeno, a koje zbog njenog objavljivanja trpi štetu, ima pravo na naknadu materijalne i nematerijalne štete u skladu sa opštim propisima i odredbama tog zakona, nezavisno od drugih sredstava pravne zaštite koja tom licu stoje na raspolaganju. Za takvo objavljivanje informacije odgovorni su solidarno novinar, urednik i izdavač medija (član 113). Do eventualnog isključenja odgovornosti može doći samo ako postoje razlozi nabrojani u članu 116. Zakona o javnom informisanju i medijima. Dakle, sa aspekta tog zakona, informacija koja obiluje vulgarnim napadima na Sašu Mirkovića jeste objavljena u mediju i ne postoji osnov koji bi isključivao odgovornost za štetu. Pitanje je koliko će sud imati senzibiliteta i upustiti se u istraživanje da li je u ovoj situaciji „urednička odgovornost” hakerskim napadom zapravo isključena. Ubačeni sadržaj može da se tretira uslovno rečeno kao „korisnički generisan”, a ne „urednički oblikovan”, a pored toga, portali su odmah prijavili napad i ogradili se od tekstova, tako da po logici stvari ne bi trebalo da odgovaraju za štetu.

Većina hakerskih napada prijavljena je Tužilaštvu za visokotehnološki kriminal, a u slučaju *Telepromtera*, čim su objavljeni podaci reagovalo je Odeljenje za visokotehnološki kriminal MUP-a Srbije, i istraga je trenutno u toku. Međutim, evidentno je da posebna odeljenja tužilaštva i MUP-a nemaju dovoljno kapaciteta da se izbore sa sve brojnijim i sofisticiranijim sajber pretnjama koje, pored napada na informativne sajtove, obuhvataju i računarske prevare, fišing, ali i ostale vidove sajber kriminala. Podsetićemo da su u nadležnosti ovih posebnih odeljenja krivična dela protiv računarske bezbednosti, ali i dela protiv polne slobode učinjena putem računara, povrede autorskih prava koje se vrše korišćenjem računara, ali načelno i sva druga krivična dela koja mogu da se izvrše korišćenjem računara. Zato je pre svega neophodno usvojiti dugo najavljivani Zakon o informacionoj bezbednosti, koji će pružiti regulatornu osnovu za sveobuhvatni odgovor države na sajber pretnje, i uporedo raditi na povećanju kapaciteta nadležnih državnih organa. S druge strane, neophodno je da i sami internet portali razviju svest o potrebi zaštite od hakerskih napada i usvoje osnovne smernice o bezbednosti na mreži. Tradicionalni mehanizam državne zaštite putem pokretanja krivičnih postupaka je jako spor i

donekle neefikasan, tako da je, uporedo sa njim, neophodna i reakcija samih portala i delovanje koje je više usmereno na prevenciju nego na saniranje posledica napada.

U martu je, prema saznanjima NUNS-a, zaposlenima u opštinskoj upravi opštine Bujanovac rukovodstvo lokalne samouprave blokiralo pristup portalu *Titulli.com*. *Titulli.com* je najposećeniji portal na albanskom jeziku, na koji se najčešće pozivaju i albanski i srpski mediji, pojedinci i institucije sa juga Srbije. Glavni i odgovorni urednik portala Arđent Goga je u izjavi datoj B92 ukazao da zaposleni u opštinskim organima mogu da pristupaju ostalim sajtovima, kao i da iza ovog blokiranja navodno stoji predsednik opštine Bujanovac Nagip Arifi. Pri tom je podsetio i da se Arifi i njegovi saradnici prema ovom mediju inače ponašaju diskriminatorski, da *Titulli.com* ne dobija ni dinar iz dela opštinskog budžeta namenjenog javnom informisanju, a novinare ovog medija lokalna vlast ne poziva na svoje pres konferencije.

Tvrđenje o navodnom blokiranju sadržaja moraju biti ozbiljno i temeljno preispitane, budući da, ako su tačne, predstavljaju nesumnjivi vid cenzure, koja je zabranjena Ustavom. Onemogućavanje pristupa internet sadržajima nije nepoznato u radnoj sredini, pravda se često potrebom povećanja produktivnosti zaposlenih. Ipak, čak i tada može da se postavi pitanje srazmernosti ograničenja sa ciljem koji želi da se postigne. Sloboda izražavanja podrazumeva i pravo da se traga za informacijama, bez obzira na sredstvo i bez obzira na granice. Posebno je sporno ako se pristup onemogućava samo jednom internet portalu, i to baš onom koji je kritički nastrojen prema opštinskim vlastima.

U februaru je do UNS-a stigla prilično čudna informacija u kojoj je vlasnik informativnog portala *Aleksinac.net* ukazao da mu je rešenjem komunalne inspekcije zabranjeno dalje korišćenje domena *Aleksinac.net*, i da mu opština nije dala saglasnost za korišćenja naziva grada u imenu portala.

Slučaj je u najmanju ruku neuobičajen. Pre svega, komunalna inspekcija je nadležna za vršenje inspeksijskog nadzora u komunalnim delatnostima, u koje, po Zakonu o komunalnim delatnostima, spadaju delatosti vodosnabdevanja, snabdevanja gasom, funkcionisanja gradske rasvete, dimničarske i slične usluge. Zato je nejasno kako ta inspekcija i po kom osnovu može da izvede svoju nadležnost u odnosu na korišćenje imena nekog informativnog portala. Odluka o simbolima opštine Aleksinac zaista sadrži odredbu kojom se nadležnost nad sprovođenjem odluke poverava komunalnoj inspekciji, ali je pitanje da li takva odluka zadovoljava Ustavom utvrđenu hijerarhiju domaćih opštih pravnih akata, u skladu s kojom, odluke jedinica lokalne samouprave moraju biti saglasne sa zakonom. Pored spornog pravnog osnova, zanimljivo je analizirati ko može da registruje ime koje ima međunarodnu ekstenziju (.net, .com). Domeni sa ovom ekstenzijom su načelno slobodni i ako ne postoji domen sa istim imenom, može ga registrovati svako fizičko ili pravno lice. Da je opština želela da zaštiti ime grada na internetu, mogla je koristiti tzv. odbrambenu registraciju (defensive registration). Iako odbrambena registracija najčešće služi zaštiti brendova velikih kompanija, u ovom slučaju nije bilo prepreka ni da se zaštiti

lokalna samouprava. Budući da opština Aleksinac nije iskazala nikakvo interesovanje da zaštiti ovaj domen, diskutabilno je da li bi mogla da uskrati njegovo korišćenje drugom licu, bez obzira na pomenutu odluku o simbolima. Pored ovoga, treba imati u vidu da je pitanje korišćenja imena sajtova i njihove zaštite i dalje jako kontroverzno pitanje, koje još nije pravno uobličeno, budući da je u tehničkom smislu sporno da li je domensko ime uopšte identifikaciona oznaka ili prosti lokator nekog portala u internet prostoru.

2. Sudski postupci

2.1. Srđan Škoro protiv „Večernjih novosti“ – Krajem januara je počelo suđenje u Višem sudu u Beogradu po tužbi za nezakonito premeštanje na drugo radno mesto koju je podneo Srđan Škoro, nekadašnji šef deska „Večernjih novosti“, a zbog premeštaja u dnevni list „Sport“, koji se takođe nalazi u sistemu „Večernjih novosti“. Podsetićemo, Škoro je smenjen sa mesta šefa deska „Večernjih novosti“ 12 dana nakon što je u jutarnjem programu RTS-a kritikovao pojedina kadrovska rešenja Vlade Srbije, a na dan njenog inaugurisanja. Povodom Škorovog gostovanja u programu javnog servisa (RTS), vladajuća Srpska napredna stranka je već istog dana u saopštenju osudila javni servis da „služi kao poligon za prljave napade na Aleksandra Vučića“. Škoro je tada tvrdio da ga je, nakon pomenutog gostovanja, direktor i glavni i odgovorni urednik „Novosti“ Ratko Dmitrović telefonom obavestio da je imao određene pozive povodom njegovog gostovanja na RTS-u i pitao šta se tačno dogodilo. Škoro je takođe tvrdio da mu je Dmitrović rekao da „Novosti“ nisu opoziciona novina i da je morao da vodi računa o tome šta govori. Kasnije mu je uručeno rešenje kojim je razrešen i raspoređen na drugo radno mesto u listu „Sport“, i to bez obrazloženja. S druge strane, Dmitrović je tvrdio da je Škora smenio jer nije bio zadovoljan njegovim radom i da to nema veze sa kritikama na račun premijera i pojedinih ministara koje je izrekao gostujući na RTS-u.

Po informacijama dostupnim na sajtu UNS-a, čiji advokat vodi ovaj slučaj, u tužbi se navodi da razlozi za premeštaj Škora sa mesta šefa deska „Večernjih novosti“ na poslove pomoćnika odgovornog urednika lista „Sport“, posle javnog istupa 27. aprila prošle godine, nisu konkretni, već, naprotiv, „nedozvoljeno uopšteni i neproverljivi“ i da „samo prikrivaju šikanozni i kazneni karakter premeštaja“. Dalje se navodi da je „tužiočev premeštaj motivisan razlozima koji nisu u domenu radno-pravnog odnosa i stvarno predstavlja kaznu za njegov istup u javnosti i njegovo mišljenje izneto tom prilikom“. Takođe, u tužbi stoji da je 9. maja 2014. godine Škoro „usmeno smenjen“, izbrisan iz impresuma „Novosti“, a zatim aneksom ugovora o radu premešten u list „Sport“ koji je pred gašenjem, na poslove koje nikada nije radio, za zaradu koja je niža od novinarske zarade u „Novostima“. „Novosti“, s druge strane, odbacuju da se radi o nezakonitom premeštaju i insistiraju da su isključivi osnov za premeštaj „potrebe procesa i organizacije rada...“.

2.2. *Jasminka Kocijan protiv Agencije TANJUG* – Krajem aprila je počelo suđenje u Višem sudu u Beogradu po tužbi za zaštitu od diskriminacije i zlostavljanja na radu, koju je podnela novinarka Jasminka Kocijan protiv svog poslodavca TANJUG-a. Podsetićemo, novinarka Jasminka Kocijan je u februaru 2014. godine na svom Facebook profilu napisala da ima saznanja da ekipe Crvenog krsta navodno nisu mogle da priđu zavejanim vozilima dok se nije završilo snimanje akcije spasavanja u kojoj je učestvovao tadašnji potpredsednik vlade, a njen sadašnji predsednik, Aleksandar Vučić. Po tvrdnjama Jasminke Kocijan, nakon te objave, uskraćeno joj je pravo na odmor i premeštena je na drugu (nižu) radnu poziciju, a situacija se, kako je prolazilo vreme, samo dodatno pogoršavala, što je značajno uticalo i na njeno zdravlje.

U međuvremenu je podneta tužba, a prvo ročište održano je 28. aprila. Tužilja tužbom zahteva da se utvrdi da je pretrpela zlostavljanje na radu od strane Branke Đukić, direktorke TANJUG-a, kao i da se ubuduće zabrani ponašanje koje predstavlja zlostavljanje na radu, te da se tužilja profesionalno rehabilituje vraćanjem na radno mesto adekvatno stručnoj spremi i profesionalnom iskustvu. Po navodima tužbe, Jasminka Kocijan je na radnom mestu suočena sa ignorisanjem, širenjem neistina, neopravdanom i stalnom kritikom i omalovažavanjem rezultata njenog rada, neopravdanim onemogućavanjem da izvršava radne zadatke, davanjem ponižavajućih radnih zadataka koji su ispod njenog nivoa znanja, iskustva i kvalifikacija, namernim izazivanjem konflikata i stresa. Novinarka je u tužbi istakla i zahtev za naknadu nematerijalne i materijalne štete koju je pretrpela. Naredno ročište, na kome bi trebalo da budu saslušani i Jasminka Kocijan i Branka Đukić, biće održano 21. septembra. Na prvom ročištu je predstavniku UNS-a, iako je suđenje bilo otvoreno za javnost, bilo onemogućeno prisustvo, uz obrazloženje da novinari moraju prethodno da se najave. Ovakva odluka suda nije zasnovana na zakonu, a posebno zato što predstavnica UNS-a nije nameravala da prisustvuje suđenju kao novinar, već kao predstavnik opšte javnosti.

I slučaj Jasminke Kocijan, kao i slučaj Srđana Škora, zanimljivi su jer se na njima gradi i praksa, ne samo u primeni Zakona o javnom informisanju i medijima već, posebno u odnosu na Jasminku Kocijan, i u primeni Zakona o sprečavanju diskriminacije i zlostavljanja na radu. Ovde posebno valja ukazati i na članove 4. i 49. Zakona o javnom informisanju i medijima, koji propisuju da je javno informisanje slobodno i ne podleže cenzuri, kao i da novinaru ne može prestatu radni odnos, ne može mu se umanjiti ugovorena zarada ili ugovorena naknada za rad, niti se on može na drugi način staviti u nepovoljniji položaj zbog toga što je u javnom glasilu objavio istinitu tvrdnju ili mišljenje, kao ni zbog toga što je svoje mišljenje izneo van medija kao lični stav. Zbog toga bi, konkretno, u postupku koji se vodi po tužbi Srđana Škora, sud morao da utvrdi da li je do premeštaja došlo usled gostovanja na RTS-u, odnosno zbog iznošenja ličnog stava van medija u kome je on bio zaposlen kao šef deska, a u slučaju Jasminke Kocijan, da li je ona stavljena u nepovoljniji položaj u redakciji, i ako jeste, da li je do toga došlo zbog ličnog stava, zasnovanog na informacijama kojima je u tom trenutku raspolagala, izraženog na privatnom profilu na društvenoj mreži.

2.3. *Emir Kusturica protiv E-novina* – U januaru je Apelacioni sud u Beogradu potvrdio presudu Višeg suda u Beogradu kojom su portal *E-novine* i Petar Luković, kao urednik, obavezani da zbog pretrpljenih duševnih bolova i povrede časti i ugleda isplate solidarno reditelju Emiru Kusturici ukupan iznos od 396.800 dinara. Portal *E-novine* je početkom 2011. godine preneo tekst sa portala *Peščanik* pod nazivom „Novogodišnja bajka za ubice”, autora Zorana Janića i Miroslava Bojčića i tekst sa sajta *Portal.ba* pod nazivom „Čast i ugled Emira K.”, čiji je autor Nermin Čengiđ. U prvom tekstu je ukazivano na navodne veze Emira Kusturice sa službama bezbednosti, dok se drugi tekst bavio tužbama za povredu časti i ugleda čuvenog reditelja, odnosno svojevrsnom analizom sklopa njegove ličnosti.

U ovom slučaju je kao jedno od zanimljivih pitanja postavljeno i pitanje odgovornosti za naknadu štete za medij koji je preneo informaciju. Apelacioni sud je potvrdio dosadašnju praksu da činjenica da je informacija prenet iz nekog drugog medija ne isključuje obavezu medija da proveri istinitosti te informacije, te je kao neosnovan odbacio navod iz žalbe da se „ne može očekivati provera uz primenu istog standarda novinarske pažnje kao u slučaju kada se radi o izvorno objavljenoj informaciji”. Podsetićemo da je u sudskoj praksi poznat slučaj dnevnog lista „Danas”, koji je proglašen odgovornim za prenošenje informacije iz drugog medija za tekst koji je izvorno objavljen u „Glasu javnosti”. Pri tom je „Danas” solidarno odgovarao i za štetu koju je naneo, u međuvremenu ugašeni, „Glas javnosti”. Zakon o javnom informisanju i medijima je uveo određene novine u ovoj oblasti, budući da je jasno utvrdio granice solidarne odgovornosti, odnosno izričito predvideo u članu 115. stav 2. da za objavljivanje informacije solidarno ne mogu da odgovaraju novinar, odgovorni urednik i izdavač različitih medija. Drugim rečima, solidarna odgovornost može postojati samo u okviru jedne medijske kuće, a ne između različitih medija koji samo prenose istu informaciju. Zato bi trebalo očekivati promene u sudskoj praksi. Ipak, treba napomenuti da je slučaj *E-novina* specifičan, budući da nije „prосто” prenet tekst iz drugog medija, nego je on komentarisani, dodavane su fotografije koje su takođe komentarisane i vršene su druge intervencije na preuzetom sadržaju.